

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó.

hová az előfizetési pénzek, kéziratok és felszólamlások küldendők.

Bérmentetlen levelek el nem fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI
HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre	6 frt
Fél évre	3 „
Negyedévre	1 „ 60 kr.
Egyes szám	12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor	10 kr.
Többszörös hirdetésnél	7 „
Nyilttér sorja	20 „
Bélyegdíj	30 „

minden beíratás után.

Tartalom: A külföld itélete. — A „Banda“ öröme és keserve. Fricztól. — Bibliai fejtegetési tanulmányok. Steiner Ignácztól. — Bécsi lapok a tiszta-eszlári ügyről. Führer Mórtól. — A büntetés a népiskolában. — Levelezések. — Különlélek. — Szépirodalmi csarnok: A zsidónő és a khán. Auspitz Ármintól.

Figyelmeztetés. Néhány hétre elutazni kénytelenítettvén, távollétem alatt úgy mint tavaly most is **Führer Ignác** képezdei tanár ur lesz szíves helyettem a szerkesztői teendőket végezni. Kérem t. munkatársaimat, hogy szíveskedjenek ez idő alatt a lapot gyakrabban felkeresni b. dolgozataikkal, nehogy a helyettes szerkesztő ur anyagban hiányt szenvedjen. — Egyelőre a lapnak szánt cikkeket is **Führer Ignác** ur lakására (Kerepesi bazárba) kérjük küldeni.

Szerk.**A külföld itélete.**

„A mitől féltünk, bekövetkezett. A tiszta-eszlári ügy kompromitálta Magyarországot. A külföld ujjal mutat ránk. A világlapok naponként pellengérre állítanak bennünket.*) Nemcsak a bécsi magyarfaló közlönyök kiáltozzák tele a világot rossz hírünkkel. Most már francia és angol lapok is beállanak a magyarellenes sorba. Nincs becsméreltebb nemzet ma a magyarnál. A „Times“ a londoni nagy harang pláne azt hirdeti ma, hogy Magyarországnak nincs joga a civilisált államok sorában helyet foglalni, mert három századdal elmaradt a többi mögött. S ezt a cikket olvassák a világnak mind az öt részében. Ebből, s a többi világlapokból alkotnak felőlünk véleményt a művelt népek. Ez a vélemény lehet irányunkban igazságtalan, s kétségkívül az. A külföld a tiszta-eszlári ügy alkalmából ismerte meg igazságszolgáltatási és társadalmi viszonyainkat. Tehát abból, a mi sötét Magyarországon. Csak az árnyfoltot látja lebegni Magyarország felett, s nem a fényt. Csak a gyalázatot és nem a dicsőséget.

S a külföld itélete mégis souverain. Nem felebezhető semmi forum elé. Tünnünk kell, habár arcunkba szökik miatta a vér

S kik idézték fel ezt az ítéletet? Kik hozták Magyarországon a szégyent, kik nyomták a külföld sujtó ítéletének tüzes vasát a magyar nemzet élő testére?

„Azok, a kik megcsinálták nálunk az antiszemitizmust, a kik ezzel kapcsolatban megcsinálták a tiszta-eszlári rémes esetet. Azok fegyverezték fel ellenfeleinket, távolították el tőlünk jó barátainkat, a kik zsidókérdést

*) Ezen pellengérre állítást mi zsidók részint sajnálattal, részint őszinte örömmel fogadjuk. Sajnáljuk, hogy a szabadelvűségéről híres hazánk ennyire jutott, de minthogy tényleg oda jutott, tehát örvendünk, hogy a művelt külföldben hatalmas védőkre találtunk. Ime ez a különbség a 19. század és a sötét középkor közt

hozta Magyarországot nyakára, s a kik Solymosi Eszter eltűnését a zsidóság elleni hecczre használták fel. Antiszemitizmus van a barbár Oroszországban és a művelt Németországban. Vasvillával, a kerítésből kitört karóval üzte a fanatizált tömeg a zsidókat ott; a szocializmus rendszerének szövetébe illesztett teoriákkal emitt. De a ritualis gyilkosság vádját nem vágták a zsidóság arcába sem itt, sem ott. Nem hirdették, hogy a zsidóvallás keresztény vért követel. Nem állítottak törvényszék elé saktereket vallási gyilkosság vádja miatt. Nem töltötte be hírével a világot egy nagy törvényszéki tárgyalás, mely a legképtelenebb zürzavart tárja fel, s oly vádakot vet felszínre, hogy ha azok igazaknak bizonyulnának, valóban pirulnunk kellene, s bár fájdalmasan, de jogosnak kellene tartanunk a külföld sujtó ítéletét

„Azok hozták ránk ezt a szégyent, a kik hadat üzentek a magyar nemzet multjának, legszentebb tradícióinak. Azok, kik, a mit a nagy nemzedék négy évtized alatt épített, megkísérlették lerombolni egy keserves év leforgása alatt. Azok, kik nem alkottak, csak romboltak. Akik mindazt a dicsőséget, melyet a magyar nemzet a szabadságért, a szabad eszmékért vívott, küzdelmei által szerzett, megkísérlettek elhomályosítani. A nemzet iránt, hősiessége és nagy próbákat állt erényei miatt támadt rokonszenvet megkísérlették a megvetéssel helyettesíteni.

„A magyart a külföld kétségkívül soha sem tartotta a civilizáció vezérének. De csodálta bátorságát, szabadságszeretetét, a liberalismushoz való ragaszkodását és vallási felvilágosultságát. Mi soha sem harcoltunk a reakció harczi rendjében. Soha sem mozdítottuk elő az európai visszalépést. A vallási türelmetlenség által felgyújtott harc tüze sem lobogtatta nálunk vészes lángjait. Ellenkezőleg: mindig ott voltunk, ahol a szabadság és a liberalizmus bajnokai küzdöttek az elnyomás és az obscurantizmus ellen. Ha fegyverrel kezünkben nem, ott voltunk legalább rokonszenvünkkel és lelkesedésünkkel. Ezért becsült bennünket nagyra a művelt népek közvéleménye.

„És most mind az ellen támadnak a köz szellem izgatói, a mi becses, drága bennünk; ami modern néppé tett bennünket, kifejtette, meghatványozta erőnket; aminek nemcsak a külföld rokonszenvét köszöntük, hanem egyszersmind köszönjük nemzeti létünket, tár-

sadalmi és állami felvirágzásunkat. A szabadság és a szabad eszmék szeretete, a liberalismus tette azzá Magyarországot, ami. Ha van jóllétünk, fejlett agriculturánk, társadalmi és politikai életünk, államiságunk; ha van egységes Magyarország, abban szét nem tagolt, tehát erős magyar nemzet, s ennek következtében számot teszünk nemcsak a monarchiában, hanem az európai politikában is: mindezt a liberalismunak köszönjük. És most ugyanezt a liberalismust akarják megfojtani minden téren. Megtámadják az alapot, melyen összes állami és társadalmi organismusunk felépült, s mely bevitt bennünket a művelt népek társaságába. Ez alap ellen intéz rohamot a visszahatásnak minden irányba. S egyik irány az antiszemitismus, mely nyakunkra hozta Tisza-Eszlárt.

A nemzet megdöbbenhet, hová jutottuk ebben az irányban. A lelkiismeretlen izgatóknak sikerült megrontani társadalmi békénket, s lábbal tapodni a külföld előtt jó hirnevünket. Hova fogunk jutni még?

„Nem, tovább nem mehetünk ezen az úton. A sötét mélységtől, mely ez út végében tátong, s melybe a külföldi világlapok fájdalmasan égető szikrákat dobnak, vissza fogunk riadni. A hóbert, vagy a tervszerű gonoszság elleni üdvös reactió be fog következni: a liberalismus reactiója a visszalépés ellen. A felvilágosodottság reactiója az obscurantismus ellen. A nemzet nemes anyaga ki fogja vetni magából a mesterségesen beléoltott betegséget. A mely nemzetnek oly multja van, mint a magyarnak, azt meg nem ronthatja egy gyászos izgatás. A magyar nemzet lerázza magáról az antiszemitismust, kijózanodik a mámorból annál inkább, mert az az ország színét-javát, a valódi intelligentiát, a magyar szellem valódi képviselőit amugy sem tántorította meg. Mindennek lesz vége, így a nyiregyházi pernek is. S akkor nem marad az antiszemitismusból egyéb, mint a szégyenletes emlék. M e g a r o m o k, melyeket fel kell építeni.

„Ily rom Magyarország jó hirneve a külföldön, az itthonni romokról nem is szólva. A sebek begyógyulnak, feledést ad az idő. Magyarország jó hirnevének épületét azonban újra meg kell alkotni. S ez nehezebb munka lesz. De ez is sikerülni fog. A külföld önkényt is másként fog gondolkodni felőlünk, mihelyt a nyiregyházi per véget ér és az antiszemitismus gőze elpárolog Magyarországon. Be fogja látni, hogy egyetlen esetből, tehát félszegen ítélte. Az egész nemzetnek tulajdonított oly bűnöket, mely bűnök csak egyeseké. S különösen Angliának, melynek közlönyei leghevesebben kelnek ki ellenünk, eszébe fog jutni, hogy egy visszás eset alkalmából nem törhet pálcát, a magyar igazságszolgáltatás, a magyar civilizáció és humanismus felett.

„Amikor elcsillapul a haragnak külföldön ellenünk támadt zivatara, mindez megfontolás tárgyát fogja képezni, s ennyhitendi a külföld ítéletének méltatlan szigorát. De azért a magyar nemzet jogos kárhozzátással sujthatja azokat, kik bárcsak egyelőre, kompromittáltak. S nem kételkedünk, hogy ez a kárhozzátás a nemzet jó hirnevének megrontóit csakhamar sujtani

fogja; s az antiszemitismusra haranguirozott közvélemény az izgatók ellen fordul.

Addig is azonban, csak két szóból álló kérdést intézünk azokhoz, a kik a nyiregyházi pert intézik. Nem várunk arra, hogy szóval válaszoljanak e kérdésre, szeretnők, ha tényekkel válaszolnának. S kérdésünk nem több csak ennyi: *Quousquem tandem . . . ?*

(„Nemzet.“)

A „Banda“ öröme s keserve.

Szűzvértől pirosult sakterkés, forrón csokolunk;
Bandai nagylétünkért, „Eszter,“ neked hódolunk!

Hollóként lebegett körülünk a zordon szegénység,
És most híresek is lettünk, pénzünk is van elég.

Hős Verhovai, büszke banda-vezér, oly soká mért késtél?
„S n a s z“-unk megszüntetésére mért előbb föl nem léptél?

Lám azelőtt a kutya sem ugatta meg Baryt, a vizsgalót;
Most pedig megvetéssel nézi le Rotschildot, a bárót.

Ha a „ritualis gyilkosságot“ föl fedezted volna régen,
Hazánk sok diszes mák virága nem halt volna éhen.

Rég nem kellene egy kis pénzmagért kunyorálnunk;
Hisz van a zsidónak kelletinél több mi nálunk.

Azt pedig kiüzni kergetni ország-világból
Könnyű dolog ám, ha kezet fogunk Muszkaországgal.

Sőt valószínű, hogy a muszka testvér nélkül is
Megtehetné ezt közülünk több derék fiskális,

Mint például Istóczy, Ónodi és elnök Kornis,
Vagy jobbak hiányában: az eszlári plébános.

De mit is keressük a derék Kozarekeket?
Nem látjátok-e a csendbiztos seregeket?

Nincsenek-e Recskiink, Vay Gyurkánk és Náczi Bakók?
Hát a korbács meg a hashajtó vízzel telt akók!

E nemes szerszámok alább valók-e a deresnél?
Jobb zsidóvallató szereket hiába keresnél! —

Hej, ha ily formán tovább „nyomozhatjuk“ az igazságot,
Csakhamar leálczáztuk volna a zsidó gazságot. . —

Ámde minden igaz ügynek akad árulója,
A ki egyúttal a gonoszságnak szószólója.

Ily árulója mindennek, a mi szent, a mi üdvös,
Fájdalom, nálunk is akadt; neve: Károly Eötvös.

Ez az ember, ki a magyar nevet bitorolja,
Ismert igazság-szolgáltatásunkat kigúnyolja.

Előtte nincs más becsületes ember, csak a sakter;
Egy Recsky annyi neki, mint holmi salabakter. —

Van a magyarnak egy példátlan vizsgaló birája;
Róla minden, kiben meg van a becsület szikrája,

Megvallja, hogy Mátyás óta nem volt párja;
De a saktervédő becsülését hiába várja.

Mit is neki egyeneslelkü részre nem hajlás?
Neki, kinek kenyere a szemtelen hazudás;

Ki észre veszi a szálkát jó Péczeli jellemében,
De nem a gerendát ravasz sakterek szemében;

Ki szívesen hisz Scharf Móricz idomitásában,
De nem hisz Péczeli „hideg borogatásában;“

Ki hamislelkü tanuzással vádolja Mátét,
De bezeg szentül hiszi Herskoét, akár a kátét;

Ki mosdatlan szájával a dámákat kiugrasztja,
De a zsidó Veinstein kölyköt a teremben marasztja;

Ki „tanu kikészítők szövetségét“ emlegeti,
Holott ő maga zsidó nőnek vállát veregeti. —
Egy szóval: Eötvös fölé a hirhedt Karaffával;
Ki kéne kergetni bottal, vagy piszkafával; —
Mindezt pedig a polipszerü „K a g a l“ teszi,
Melynek a haszonleső prókátor jó hasznát veszi. —
Hej Eötvös, Eötvös, minek születted e világon?
Nélküled beh másként állnának dolgaink Eszláron!

Fritz.

Bibliai-fejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.
(VIII. közlemény.)

Megjegyzendő: Mintegy két évvel ezelőtt közrebocsátottam egy értekezést e czim alatt: „Die Serodgewänder, ihre Bezeichnung und Bedeutung. Ein Beitrag zur Charakteristik des hohepriesterlichen Orna-tes.“ Neubauer, jeles tudósunk, egyik, Charlottenburgból hozzám intézett levelében a művecskéről így nyilatkozik: Mit dem Inhalte von „Bigde Serod“ bin ich vollkommen einverstanden, und ist dies sowohl sprachlich als archäologisch ein glücklicher Griff, den Sie gethan. Um so mehr ist es schade, wenn diese Arbeit in einer, nur Wenigen zugänglichen Form (Levélirod a füzetes kiadást érti) publizirt wird. Warum geben Sie solche Arbeiten nicht auch an wissenschaftliche Zeitschriften? . . . Neubauer úr tanácsát követem, midőn dolgozatomat bővítve és hazai nyelvünkre áttéve a „Szombati Ujság“ t. olvasókörének ezennel bemutatom.

I.

A bibliát olvasva nem kerüli ki figyelmünket, sőt nagyon is szemünkbe ötlük, hogy a Királyok és Krónikák könyvei, melyek nem győzik szóval a Salamon által létrehozott templom fényét és gazdagságát kiemelni, egyáltalában semmi említést nem tesznek az idétt készített papi vagy főpapi öltönyökről. Megelégette-e a bölcs király a megvált, de pompára nézve e diszépülettől bizonyára messze elmaradt szolgálati öltönyöket, s költekezése, fényüzése éppen itt érte volna el határát? Nem férhetek-e a történet hű letéteményesei s lelkiismeretes közvetítői szavahihető okmányokhoz? vagy nem érdekesítették a dolgot annyira, hogy számára Izrael őstörténelmében kis helyet szorítsanak? Ki merne itt ítéletet hozni?! Annyi bizonyos, hogy a nevezett könyvek ellentétben Mózes második könyvével, mely Áron hivatalos viseletét minden apró részletig körülményesen leírja, ez ügyben következetes, mondhatni csökönyös hallgatást tanusítanak. Ezen körülményre csak azon okból mutattam rá, mert ez iránybeli némi részletesség, vagy csak pusztán, a tárgyat körülíró érintés is, nagyobb világosságot derítene a szentély felszerelvényének eme tartozékára is. Mert valljuk meg őszintén: a főpapi öltözet nagy kérdőjel gyanánt tűnik elénkbe. Ki ne ismerné a különbözőnél különbözőbb véleményeket annak készítése módját, egyes részeinek alakját s jelentését illetőleg? Majdnem annyiféle az ebbeli nézet felfogás, ahány a biblia magyarázója és fejtegetője. Már Philó és Josephus, a legrégebb zsidó történetírók, a főpapi öltönyökről szólván, merő kombinációból indulnak ki, a későbbi magyarázók pedig, hol egymással, hol a sz. irás szószerinti értelmével ellenmondásban vannak.

Más helyütt bebizonyítani iparkodtam, hogy „jog és igazság“ a bibliában „világosság és fénysugár“ szójajzok által értelmeznek. Pl. U m i s p o t e c h o o r j e c e ; jogva világosságra jön. (Hosea 6, 5.) Baboker baboker mispoto jiten lo-or: reggelenként napfényre hozza jogát. (Zephanjah 3, 5.) Vehoci koor czidkecho umispotecho kacohorjim; Előtünteti világosságként igazságodat és jogodat mint a déli fényt. (Zsolt.

37, 6.) Ad jece kanoga czidkoh; mig fölkel mint a fénysugár igazsága. (Jesaias 62, 1.) Sőt egyik helyen az igazság egyszerűen világossággal azonosították: Oz jiboka kasachar orecho (e. h. mispotecho) veholach lefonecho cidkecho; kihatad mint a hajnal világosságod . . . igazságod színed előtt fog jární. (u. o. 58, 8.) Föltéve tehát, hogy a világosság אור egyik mellékfogalma a jogosságnak משפט megértjük, mért neveztetik a főpap mellpaizsa משפט השן-nak. Az ennek elkészítését tartalmazó parancs így vezetetik be: Veosziszo chosen mispot. . . (II, Móz. 28, 15) Eme elnevezés magyarázatra szorul, mely azonban mindeddig erőltetés nélkül senkinek sem sikerült. A dolog azonban igen egyszerű. A mellpaizsba 12 drágakő, tegyük hozzá: fénytárasztó drágakő volt foglalva, a fényről pedig tudjuk, hogy a jogosság ממשט jelképe, ábrázolója. A fénytárasztó drágakövek gyüneve: אורים, s feladatuk volt, hogy Izrael cselekedeteinek jogosságát ábrázolják. Hogy a drágakövek azonosak az urimmel, kitetszik abból, hogy II. Móz. 39, 10. előbbieket, III. Móz. 8, 8. pedig utóbbiak említettnek, nyilvánvaló tehát, hogy a két szó, mint hasonértelmű fogalom, felváltva használtatik. Nagyon világosan szól tehát a sz. irás, mondván: ונתת על השן ונשא אהרן את המשפט את האורים és אהרן hordja Izrael fiainak jogosságát az ő szívében. Világossá lesz előttünk a mellpaizs héber neve, és érteni is fogjuk, hogy miként jutott abba a jogosság. (I. Ter-nat melech című dolgozatomat 20--22. l.) E helyen a főpap öltönyének egy másik, fölötte homályosan értelmezett és többféleképen felfogott részét akarom elmékedésem tárgyává tenni.

Előre bocsátom még, hogy mi sem távolabb tőlem mint a gondolat: מקום הניהו לי להתגדר בו; hisz már régi bölcsseink óva intenek: „Ne mondd: az én véleményemet fogadjátok el!“ Époly kevéssé akarok. — Dr. Jost mondásával élve — mások tollhibáival ékeskedni, vagy pedig irodalmi tevékenységem által hirt, jutalmat szerezni. Mert „mah jisron lebaal haloson,“ minő kitüntetés, milyen jutalom vár a zsidó irodalom munkására? Őt nem buzdítja Maecenas, az ő számára nem tüzetnek ki jutalomdíjak. Célom csakis az igazság kiderítése és emellett az olvasónak a további gondolkodásra való serkentése. Ez szolgáljon mentségemül, ha állításaim a valót meg nem közelítik.

Mózes második könyvének 39. fejezetében kétszer mondatik: „Izrael fiai a szövetség sátorának művét mind akképpen készítették, mint az örökkévaló Mózesnek megparancsolta volt.“ (32. és 43. vers.) Ez bizonyára azt jelenti, hogy Isten mit sem parancsolt, ami később végre nem hajtatott volna. Ebből megfordítva az következik, hogy mi sem hajtatott végre, amit Isten Mózesnek megelőzőleg parancsban meg nem hagyott volna. Más szóval: a parancsnak keresztülvitele szorososan a parancshoz magához alkalmazkodott, és az első hű visszatükrözője az utóbbinak. Ez oly világos, hogy további bizonyításra nem szorul, és a biblia elfogulatlan olvasója ebben velem egyetérteni fog. Annál meglepőbb, hogy a parancs keresztülvitele alkalmával (II Móz. 31, 10.) oly valami fordul elő miről a parancsban magában (u. o. 28, 4 — 42.) egy szóval sem tétetik említés. Ez a valami pedig a בגדי השרד, mikről itt behatóan szólni akarunk.

Azt éppen nem mondhatjuk, hogy e szó magyarázatának hiányában vagyunk; sőt ellenkezőleg a magyarázatoknak nagyon bőviben vagyunk. De éppen ezen bőség arról tanuskodik, hogy az ebbeli fogalmak még nem igen tisztultak; azért még mindig megengedhető, hogy a vizsgálódó erre nézve szerény véleményének kifejezést adjon.

Bécsi lapok a tiszta-eszlári ügyről.

I. A „Neue Freie Presse“ jul. 5. számában ezt írja:

A védők ma teljesen átengedhették a vádlottaknak azon munkát, melyre e monstre-pörben vállalkoztak, és tényleg, csak nagyon ritkán szóltak is ma közbe. Mert az, a mit Vogel Amsel, Grosz Márton és Klein Ignác vádlottak elmondtak, nem szorul kommentárra. A leleplezések napja volt ez a torturákat illetőleg. Vogel Amsel, tipikus képviselője a Galicziából származott zsidóknak, bámulatos nyelvgördülékenységgel beszélte el zsidó-német jargonban a kínzást, melyet el kellett szenvednie, hogy vallomást csikarhassanak ki belőle. Bary vizsgálóbíró Vogel ma arról vádolta, hogy őt folytonosan pofokkal traktálta és csak „hunczut zsidónak“ czimezte. Nagy jellemző az a körülmény, hogy a vizsgálóbíró ur mindjárt eltávozik, mi helyt észreveszi, hogy közreműködése eredménytelen marad; ilyenkor mindig más szobába vonul vissza, és a vádlottak a csendbizzossal, vagy a hajduval maradnak egyedül, kik aztán saját módjukon folytatják az „eljárást.“ Karancsay uram és czimborái ütök-verik, taszigálják a foglyokat, és megujítják gyötrelmeiket az ugynevezett svéd ital által; kegyetlenebbek, mint elődeik múlt évszázadokban, mert nem elégszenek meg azzal, hogy az elfogottakat édes vízzel kinozzák, hanem roppant mennyiségű keserűvizet kényszerítenek beléjük, míg végre szegények már nem állhatnak meg a talpukon. És ha még így sem voltak valamásra bírhatók az igazságszolgáltatás eme színelőadásra méltó áldozatai, a hajdu lova elé állították őket, a ki paripáját vágatásra ösztönzi és a zsidót maga előtt kergeti.

Nem kevésbé jellemző az a százsor ismétlődő tény, hogy a vizsgálóbíró nem elégedett meg azzal, hogy a vádlottakat és tanukat itt, a bíróság székhelyén hallgassa ki, hanem mindig szükségesnek tartá a vádlottakkal egy tiszta-lőki vagy szt. mihályi félreeső kerti lak idylli magányába visszavonulni, és minden esetre feltűnő, hogy a kínzások mindig etávoleső helyeken mentek végbe, a hol profan szem azokat nem pilanthatta meg. De még sem. Grosz Márton és Klein Ignác azt állítottak ma, hogy a hivatalos személyen kívül, minegy véletlenül még „nehány uraság“ jelent meg a 19. század inquisitiójának eme tanyáin. Még ma is bírak előtt, szemben buzgó védőkkel is annyira elfogultak voltak a vádlottak, hogy nem volt bátorságuk „ez urakról“ bővebb fölvilágosításokat adni. Iszonyu volt hallgatni, midőn Grosz Márton, egykor jómódu gazda, kiszolgált katona és kilencz gyermek atyja elmondá, hogy e pör őt anyagilag tönkre tette, hogy a szolgabíró istállóját rendelték neki tartózkodáshelyül és hogy a vizsgálóbíró 11 napi külön fogságot, diktált rá, mert azt merészelt mondani, hogy eljő még a nap, melyen bírái előtt fog állani és majd elbeszéli hogy bántak vele. Nagyon drasztikusan vázolta Klein Ignác azon utat-módot, mellyel sok „valomás“ kicsikartatott. A pandur és a hajdu folyton torturát alkalmaztak és procedura közben mindig azt kérdezték: Nemde, így történt? És mikor aztán a vizsgálóbíró ismét megjelent előttük, rájuk mennydörgött e szavakkal: „No, hunczut zsidó, hát még mindig nem tudod, hogy történt?“ — „Ha ön éppen úgy akarja, akkor hát azt mondom, hogy úgy volt“, így hangzott rendesen a válasz.

II. A „Neues Wiener Tagblatt“ ekkép nyilatkozik:

„Megismertük az „erélyes“ vizsgálat vezetésének értékét. Láttunk bizonyítékokat arra nézve, hogy van még oly büntető jogrend Európában, melyet az európaiak

egy vagy több évszázad óta elveszettnek hittek. Ez a nyiregyházi büntető jogrend. A vizsgálati eljárásra vonatkozó haározatai körülbelül a következő cikkekbe foglalhatók:

I. A kire Ónodi képviselő nem jó szemmel néz, azt a vizsgálóbíró súlyos bünténnyel gyanusítja.

II. A fogolynak „aranyhegyeket“ kell ígérni, hogy valljon; ha ezt nem teszi, össze kell gazemberezni, ráadásul meg pofoncsapni.

III. Állhatatos tagadás esetén arra kényszerítik, hogy nézzen a napba, a míg félig megvakult.

IV. Ha még mindig makacsodik, következik a csendbiztos „tekintélyének“ alkalmazása.

V. A csendbiztos egyébiránt ugyanazon jogokkal rendelkezik, mint a vizsgálóbíró (verési, szidási, elfogatási jog, stb.) Ezekon kívül fokzatosan következő humanus eszközöket alkalmazhat az „igazság“ kikutatására: a) vitzortura, b) keserűvitzortura, c) pálinkatortura, d) korbáctortura, e) kardtortura. Szigorubban azonban már a csendbiztos sem járhat el, mert ezen jogrend humanus czélzataival ellenkezik a gyanusítottak egyszerű agyonütése.

VI. Ha a kínzottnak ellenállási viszketege még sem törtetett meg, akkor lovas pandurok Nyiregyházára czipelik. Gyalogolnia kell a lovak előtt és a pandurok addig kergetik, míg legalább is egyszer ajultan roskad össze.

VII. Folytatólag becsukatás a szolgabíró istállójába, tizenegy napi külön fogság, egy börtönőr felügyelete alatt, a ki különben a kinvállatottat lábainál fogva felakaszthatja.

VIII. Ha még így sem lehet vallomást kicsikarni, nyilvános végtárgyalást kell elrendelni, melyen a vádlott, ha másképp nem lehet, föl is menthető.

Ez a „nyiregyházi büntető jogrend“, mely Bary vizsgálóbíró auspiciumai alatt a leglelküiretesebben fogantatott.

De Korniss elnök Bary urat még mindig nem akarja tanuként beidézteni.

Följegyzünk itt végül még két rendkívül nevezetes tény: Az első ugyanis az, hogy Péczely Kálmán, a megbüntetett gyilkos végzi jelenleg a vizsgálóbíró tisztét, mivel Patkó vizsgálóbíró furdőre rándult, helyettese, Bary pedig a tárgyalást hallgatja.

A második pedig, a mit hiteles forrásból meritünk, ebben áll: Péczely 2 hóval ezelőtt jelentkezett Nyiregyháza egyik legtekintélyesebb és legbefolyásosabb polgáránál. Péczely azt mondtá, hogy ő kész annak a bevallására, hogy Recsky kinezta Scharf Mórictot és hogy Bary később fényes ajánlatokat tett a fiúnak, ha aláírja az általa szerkesztett jegyzőkönyvet, a mit Scharf Mórict meg is tett. Péczely ezen leleplezésért kétezer forintot kért, és felszólítá az illető polgárt, beszéljen dr. Heumannal, a mit az meg is tett. Heumann azonban pénzadományokról mit sem akart tudni, mire Heumann becsületszavára fogadta, hogy a közbenjárót nem fogja megnevezni. Kis idő multán a földhözragadt szegény Péczelynél feltűnően sok pénzt lehetett látni.

Megjegyezzük, hogy Korniss elnöknek e dologról tudomása van. Dr. Heumann közölte vele, persze ama személy megnevezése nélkül, kinek becsületszavát adta. És mindezek dacára Péczely Korniss szemeláttára végzi a vizsgálóbíró teendőit!

Fordította: Führer Mór.

A büntetés a népiskolában

Felolvasás, tartotta a Csongrád megyei tanító-tesztületek egyesületének 1883-ik évi május hó 27-én Dorosmán tartott közgyűlésén Strasser Antal.

Tisztelt közgyűlés! Innen-onnan négy hónapja lesz hogy a napi sajtó különös figyelemre méltat bennünket. Csakhogy ránk tanítókra nézve is bizonyos tekintetben áll az, amit a nők jó hírére alkalmazni szokás, hogy t. i. a legbecsületesebb nő az, kivel a közvélemény legkevesebbet foglalkozik. 1866-ban a königgrätzi csata után fölhangzott a jelszó: a porosz iskola-mesterek vertek meg bennünket! Ugyanezen jajkiáltást hangoztatták 1870-ben Franciaországban. Hazánkban egy darab idő óta sajátságos módon variálják ezen jelszót. A mi iskola-mestereink vernek, így méltatlankodnak a közvélemény hivatott közegei — csakhogy nem nagy nemzeteket, hanem egy nemzedéket, a jövő nemzedékét és ez a nemzedék a mi reményeink, jövő nagyságunk záloga — gyermekeink. A felszólalások ismétlődése arra int, hogy e kérdéssel mi is foglalkozunk. Tisztelt nagygyűlés! Én úgy hiszem, hogy egyikünknek sem lehet közönyös megtudni, meddig terjed hatalmunk köre az iskolai tevékenység fenntartása érdekében alkalmazandó eszközökre nézve és ha senkire nézve közülünk sem volna kívánatos a törvény megengedte jogok legszélsőbb határáig menni, de ha más részről készséggel föl is tételezem, hogy hatóságaink adandó alkalommal az eszmények, szerintem csak képzelt magaslatáról lelépve a gyakorlat rideg tényezőivel számolni fognak, még sem hiszem, hogy egészen fölösleges volna, hogy a mi egyesületünk állást foglaljon azon áramlattal szemben, mely az utóbbi napokban felszínre került. Még azokkal szemben is, kik netalán az utolsó egyetemes tanító-gyűlés ez irányban hozott határozatára hivatkozni akarnának, bátor vagyok e kérdés szellőztetését idejénvalónak tekinteni. Bocsássa meg a t. nagygyűlés tájékozatlanságomat, de én, ki bátor voltam tételemet kegyes engedelmükkel napirendre kitűzteni, egy oknál többet látok, hogy oly tekintélyes testület, mint a Csongrád megyei, határozottan nyilatkozik. Én e kérdésnek úgy föltevésében, mint a reá nézve foganatosított indékedésekben bábeli zavart látok. A főváros egyik szűkebb körű hatósága a testi büntetést a fegyelmi eszközök köréből kizárandónak nem tekinti; egy tágasabb körű hatóság a sajtó nyomása alatt e határozatot megsemmisíti. Egy másodfokú bíróság ezek értelmében egy tanítót elítélt, míg a felsőbb fokú bíróság fölmenti. Egy emelkedett gondolkodású első rangú tanfőnök, kinek szava súlyát még azon körülmény is fokozza, hogy tantervet képez, álláspontját igazolandó fel akar szólalni, de egy hang és irányadó napi közlöny hasábjain nincs számára hely. De ha el is tekintenek ezen jelenségektől, melyek a kérdés megvitatásának aktuális fontosságot köcsölnöznek, maga az a körülmény, hogy a közvélemény tolmácsa, a sajtó, a szakismeret ellen harcot indítva, higgadt érvelés helyébe állítja hatalmas néptribunál vetőjét és a minden időben nagyoknak és megbízhatóknak elismert paedagogusok ítéletével szemben megmarad a merev „és mégsem“ jelszava mellett. Mindezen észleletek érintetlenül nem hagyhatnak egyes testületeket sem és pedig annyival inkább nem, mert míg egyrészt a „jurare in verba magistri“ a mesterek szavára esküdni, lehet erény is, lehet meggyőződés is, másrészt a hatodik nagyhatalom szavával nekünk tanítóknak, kik kisebb hatalmasságokkal is megalkuszunk, számolnunk kell. Értekezésem, midőn a pozitív büntetésnek úgy jogosultságát, mint szükségességét a kormányzat fogalmából kifolyónak tünteti elő, logikai kérésselhetlenséggel következteti, hogy a testi fenytetés az érzékiség és közvetlenség azon korszakában, melyre a mi körünk és hatalmunk kiterjed, észszerűen ki nem rekesztethetik.

Tisztelt nagygyűlés! A gyermekek erkölcsi mine-műségére nézve eredeti állapotukban mindazoknál, kik egyáltalán az emberi lélek fejlődéséről elmélkedtek, két merőben ellentétes nézet létezik. Az egyik a gyermek természetét roszt hajlónak, káros ösztönnel bírónak, érzéki vágyait kielégíteni törekvőnek tünteti föl, míg a másik természeti eredeti állapotban a gyermeket ártatlannak, a roszt hajlamokat, csak a külvilággal való érintkezés által származottaknak mondja. Az első nézetet vallja a theologia és Kant bölcsezt fejtegetései óta az iskolájához tartozók s vele összefüggők, mint Fichte stb. A theologia érvét a bibliában, azon jellemző mondatban találja, hogy „az emberi szív hajlandósága roszt ifjuságától fogva“. A bölcseztnek elég azon küzdelemre utalni, hogy az ember folytonosan az érzékek csábjaival áll szemben, továbbá a történelem egész fejlődésén keresztül vörös fonálként átvonuló azon tanulásra, hogy az emberek története mi egyéb, mint engesztelhetetlen elkeseredett harcza embereknek emberek ellen, nemzeteknek nemzetek ellenében. Kant egy későbbi művében evvel szemben a következő nézetet fejti ki: „Hogy pedig az ember természeténél fogva erkölcsileg jó-e vagy roszt? Sem egyik, sem másik: mert természeténél fogva nem erkölcsi lény; ilyenné csak úgy válik, ha a kötelesség és törvény fogalmára emelkedik. Azt azonban mondhatjuk, hogy van benne eredetileg minden bűnre gerjedelem, mert vannak hajlamai és ösztönei, melyek gerjesztik, noha az ész az ellenkezőre ösztönzi. Erkölcsös tehát csak erény, azaz önmagának kényszerítése által, ámbár ártatlan lehet gerjedelmek nélkül.“

Ez elmélettel szemben áll először is Rousseau. Szerinte természeténél fogva az ember jó. Viszásságai és roszt ösztönei csak az emberekkel való érintkezésének szüleményei. E fölfogás szerint az egész nevelési eljárás negatív jelleggel bír. Kiirtani roszt hajlamokat, melyek nem léteznek, nem szükséges, csak távol tartani kell minden beavatkozást. Ezen elkülönítésnek addig kell tartani, míg azon hatalomnak birtokába tett k a gyermeket, hogy a társadalmi életben ezer meg ezerszeresen ismétlődő rohamok visszaverésére képes. E hatalom és ezen eszköz az ész és pedig a jól fegyelmezett, jól vezetett, minden ferde irányu törekvés ellen fölfegyverzett ész. Ezen alapeszmé sarkköve lett Rousseau-nál egy az előtte élt paedagogusoktól merőben eltérő nevelési rendszernek, mely méltán tekintetik a paedagogiában korszakot alkotónak. Nyomdokain járt, habár a reális viszonyok által eredeti jellegéből nagyon kiköcskentve, a philanthropikusok nagy serege: Campe, Rochow Basedow, utánuk az újabb paedagogia vezérfőnökei: Pestalozzi, Herbart és követői, Ziller és legújabb időben Dittes. Bármely alapelvet hangsúlyozunk is jobban, bennünket, néptanítókat, lekesítsen azon tudat, hogy a legválságosabb időszakban, midőn a gyermekek észbeli tehetségei még szunyadoznak és az akaraterő ezer békó által van lebilincselve, mi kalauzoljuk a gyermeket, mi vezetjük legalább azon időpontig, midőn a teljes sötétséget világosság vagy legalább a hajnal szürkülése váltja föl. De minő eszközök állanak a tanítónak rendelkezésére? Ott, hol a roszt való hajlamot észreveszi, az érzékiség eme korszakában, hol a szó meggyőző ereje jóformán hatálytalan, minthogy annak felfogására a gyermek még nem érett? A jót a gyermeknek kellemesé kell tenni, mondják, de hát ez csak a legritkább esetekben történhetik. És föltéve, hogy sikerülne is egy különösen körültekintő tanítónak, még mindig kérdés, alkalmazható-e a nevelés oly eljárása, mely ellentétbe jöhetne ama másik nevelővel, melynek a neve tapasztalás? Hol vegye a fölserdült gyermek az akarat erejét szenvedélyeinek leigázására, ha már idejekorán nem ismertetjük meg vele, hogy a harc elkerülhetetlen. Avagy az önkárában tanulás legyen a soha be nem fejezendő iskola? Mások a szoktatást ajánlják. De hát mi a szoktatás? Nemde ugyanazon eseteknek gya-

kori ismétlése, mely ezután második természeté válik? De hogy ismétlődhetik valami, ami az első kísérletnél meghiusulhat. Egészen a végtelenig folytathatnám az okoskodások ezen irányát, de ez nagyon is eltérít sajátképi tárgyamtól. Nem a jellemképzésről általában, nem az akaraterő kifejtéséről akarok szólni. Fölszólalásom tárgya a büntetés a népiskolában különös tekintettel az annyira perhorreskált testi büntetésre. Én tehát a negatív eszközöket csak érinteni kívántam, míg azon pozitív eszközöket, melyek a kitűzött célnak elérésére vezetnek, jobban kívánom megvilágítani. Ha beáll szüksége annak, hogy a gyermeknél büntetés alkalmaztassék, szabad-e jogilag véve a gyermeket megbüntetni? Mily nemeit a büntetéseknek engedi meg a paedagogia és ezek közt van-e a testi büntetés? E három kérdés körül csoportosul értekezésem. Az első kérdésre már az említettek megadják a választ. Ha a theologia fölfogását fogadjuk el, úgy a velünk született rosszat, ha más eszközöknek híjával vagyunk, büntetés által kell kiirtanunk, másként nem közeledhetünk azon magasztos cél felé, melyre a teremtő bennünket rendelt, hogy hasonmásává váljunk itt e földön. Ha Kantnak s követőinek nézetét osztanók, mely szerint az erény önmehtagadás által éretik el, úgy be kell látnunk, hogy ezen önmehtagadás gyermekeknél hiányozván, a kényszer csak mások által, az arra hivatott egyének által gyakoroltathatik. De elfogadván a philantropusok fölfogását, ők sem ignorálhatják a tényeket, inkább csak a visszaélésekre figyelmeztetik a tanítókat, amit nagyon helyesen tesznek. Eziránt bátor leszek Niemeyer idevonatkozó, a büntetés természetét teljesen fölvilágosító soraira becses figyelmöket irányozni. Ezt annyival inkább tehetem, minthogy ezen idézetre hivatkozás egy napilapban már is történt és pedig tanügyünk egyik bajnoka Ballagi Mór által, ki az iskolaszékben való magatartását azzal igazolja.

„A törvény maga — így szól Niemeyer — a vele párosított fogalmak nélkül, tehát célja, oka, teljesítéséből vagy elmulasztásából eredő következmények nélkül, az akaratot vagy gyengén, vagy pedig épenséggel nem vezérli. De okát, célját nem azonnal látjuk be és a következmények részben nagyon távol fekszenek. Ez birta a törvényhozókat ősrégi időktől fogva arra, hogy eszközök létesítsenek a törvények benyomását és hatását erősíteni. Így keletkeztek a jutalmak és büntetések. Hogy az emberképzés első korszakában ezek alkalmazandók-e, ez időről időre vita tárgya volt. De azok is, kik elméletileg elleneztek, a gyakorlatban nagyobbbrészt a szokásos utat követték. (Azaz: ők is a vessző ultima ratiójához nyultak, vagyis vizet predikáltak, de ők maguk bort ittak. — F. I.) A jutalmak és büntetések a nevelésben csak akkor lehetnek károsak, ha általuk az erkölcsi jellem meggyengítettnek. Ez megtörténhetik és a visszaélés nincs kizárva. Zsarnoki fegyelem és a jutalmak által való megvesztegetés az ifju lélekre minden időben veszélyesen hatott, ami azonban az államok kormányzatában is megtörtént. De ezen kikerülhető visszasságok daczára, bizonyos, hogy a gyermekvilág kormányzása, a hogyan a valóságban fölhasználjuk, mert eszményi állapotról itt szó nem lehet, pozitív törvények s velök pozitív büntetések és jutalmak nélkül ép úgy meg nem állhat, mint az állam kormányzata“. Így nyilatkozik Niemeyer, kit hazája a paedagogia összfoglatjának nevezett. A paedagogia terén csak egyetlenegy van, ki a büntetések alkalmazásánál egészen új irányt jelöl: a mindent eszményesítő Rousseau. Ő a jelentkező bármely kihágásnál a nevelőtől azt kívánja, hogy alkalmas intézkedéseket létesítsen, melyeknél fogva a növendék a bekövetkező bajt a rossz cselekedet szükségképen beállt rossz következménye gyanánt tekintse. Eltekintve attól, hogy ily intézkedéseket népiskolában létesíteni

lehetetlen, még az elv erkölcsi oldala is téves. Ezen szükségképen bekövetkező baj — így elmélkedik Jean Paul — egészen kiköktenti a gyermeket az erkölcs világából. Leperzselő számuma a gyermeki kedély természetes gyöngéd hajtásainak. Vajjon a rosszat csak azért utálja-e, mert kellemetlen következményeket szül? Vajjon mindig kikerülhetetlen, szükséges következménye a rossznak a baj? Hát a bűn sohasem diadalmaskodik és ha a gyermek ezt észreveszi, vissza fog-e riadni a következményektől? Egyáltalán van valami nyomasztó abban a gondolatban, hogy egy bizonyos korig az ösztönből cselekvő állat és a bekövetkező bajtól visszariadó gyermekek közt a határok egymáshoz oly közel essenek.

(Folyt. és vége követk.)

Levelezések.

Paks, 1883 július 5.

T. szerkesztő ur!

Vajmi ritkán kínálkozik alkalom, hogy községi életünkről valamit a nyilvánosság elé hozzunk; főleg most, midőn elleneink mindent felhasználnak, hogy a józan haladásban meggátolhassanak, községi életünk, a noli me tangeret képezi. És ez igen szomorú állapot; mert valamint szükséges a jót megdicsérni, úgy a rosszat gáncsolni kell, hogy ezáltal az eszmék tisztáztassanak, hogy községi életünk a vallás korlátain belül a kor színvonalára emeltessék, hogy a szegény hazának, melynek emberekre van szüksége, hasznos polgárokat szolgáltatassunk. Ime ez azon pont, melyre jelen tudósítasomban — bár csak röviden — szoritkozom.

Ugyanis kir. tanfelügyelőnk és iskolaszéki elnökünk, Kellner Gerson ur, ügybuzgósága következtében iskolánk annyira megmagyarosodott, hogy a németiségnek alig maradt néhány foszlánya; gyermekeink, kik néhány év előtt a jargont használták, most nem akarnak másképp beszélni, mint magyarul. Ezen magyarosodásnak tanu jelét bemutatta a tanító-testület a f. hó 1--2. megtartott évi vizsgálaton; az öt osztályu iskolában a tanulók valamennyi tantárgyakból a legszabab'osabb magyarsággal feleltek; gyönyörűség volt hallgatni a szépen kikerekített évi előadások eredményét.

A mint emlitem tehát, iskolaszéki elnökünk aegise alatt szépen haladunk. De nagy veszély fenyegeti az iskolát majdnem a község többsége részéről (megjegyzendő, hogy a modern iskolának itt hangyaszerű az ellensége) mondom, nagy veszély fenyegeti iskolánkat, ha igen tisztelt elnökünk e tisztségéről leköszön, a mi pedig — sajnos — legközelebbi kilátásba van helyezve, minthogy a fővárosba költözik. Községünkben nincs ember, a ki résen állhatna az iskola fentartása ügyében; nincs ember, a kiben ész, akarat és erő összpontosulna. Hiszen — bár szégyenpir futja meg arczomat — jelenlegi elnökünk sem itteni születésű; ő halasi születésű és az ottani gymnasiumban nyerte kiképeztetését, a mint mondom tehát, köztünk nincs olyan, a ki helyét betölthetné, vagy csak nyomába léphetne. Nem mondom, hogy nincs itt két ügyvéd, két orvos, a kik műveltségüküél fogva nem volnának képesek a szent ügy élére állani; de mi haszna, ha ezek a felekezeti közügyektől annyira távol vannak, mint ég a földhöz.

Azt sem mondom, hogy nincs itt egy másod rabbi, (Adler Sándor ur) a ki szintén elegendő ügyszeretettel és képességgel bir, hogy az iskola élére állna; de ez sem segíthet a dolgon, mert tudvalevőleg jelenlegi papjaink, a kik a vallással karöltve haladni akarnak, nem igen kedvelt személyek, fanatikusaink ezeket béklyóban tartják.¹⁾ A ki tudja a tanító nehéz állását, meg

¹⁾ A fanatikusokat, hitfelekezetünk eme rákfenéit, irgalom nélkül pellengérré kell állítani. Eleget szenvedtünk és szenvedünk most is miattuk. — F. I.

fogja érteni azon leverő állapotát, ha fölötte nem egy tekintélyes és az ügytől átszellemült ember áll; meg fogja érteni, hogy nemcsak szellemi munkája, hanem saját anyagi léte is a rombadülésnek néz elébe. Tárgyilag közlés után fentartván magamnak ügyeink menetének további közlését jövőre²⁾ és maradtam tisztelettel

Feledi.

Különfélék.

— **Nagy-körösön**, mint az Egyetértésben olvassuk, mult hó 30-án az izr. nő-egylet nyári mulatságot rendezett, mely kiválóan sikerült. — Lapunk szűk tere nem engedi, hogy mindazon hölgyek b. neveit felsoroljuk, kik e mulatságot jelenlétükkel fűszerezték. Annyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy az ily külön rendezett mulatságok nagyon ajánlandók ez idő szerint más községeknek is. Evvel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy keresztény polgártársainkat kizárjuk mulatságainkból, korántsem! Csak azt bátorodom izr. hölgyeinknek és fiatal embereinknek ajánlani, hogy ne igen hajhásszák a keresztény mulatságokban való részvételt. Mi a keresztényt soha sem mondjuk tolakodóknak, de igenis ők minket.

Nyiregyháza, jul. 11. Immár összecsapással fenyeget minden olyan elem, mely eddig a pörben és pör körül egymással szemközt állott. A mai tárgyaláson olyan jelenet folyt le, a melynél viharosabbat alig képzelhetni és a melytől a tettelegesség sincs távol.

Horváth Géza orvosnövendék, a holttest legelső bonczolója, vallomásában részletesen, bőven és élénken adja elő a holttest leírását, csupa olyan külső jelekkel, a melyek kizárják azt, hogy ezen holttest Solymosi Eszteré. Hosszu körmökről, test üdeségéről, láb formájáról, kéz finomságáról, hulla előrehaladt koráról tett vallomását a nagy közönség figyelemmel hallgatta. Látott tyukszemet, a holttestnek a kendő rendkívül erősen volt a karjára kötve. Szeyffert kérdésére azt mondja, hogy a lábtiprást kereste, mert a lapokban olvasta, de nem találta. Semmi szörzetet nem talált, Szeyffert figyelmeztetésére, hogy utóbb mégis találtak, mondja: nem emlékszik. A körmöket sajátkezüleg megfogdosta. Eötvös figyelmeztette, hogy a lapokból a tehéntiprást nem tudta, figyelmeztette vallomásának több elfogadhatlan állítására, hogy a holttestnek szaga nem volt, hogy a mellbimbó köre kétgarasos nagyságu volt, arra, hogy saját vallomása szerint és a „Függetlenség“-ben közölt cikk szerint a holttest orrát megigazitotta, most azt mondja, hogy csak kitisztította, erre azt sajtóhibának mondja. Eötvös be fogja terjeszteni erre vonatkozólag a lapját levelét. — Eötvös újból figyelmezteti, hogy lábtiprásról legelőbb decemberben jelent meg cikk. — Ki tarta? Egy képviselő közbekiált: Én irtam: Eötvös többször figyelmezteté, hogy vallomása számos tanuéval ellenkezik, ennek daczára megmarad állítása mellett.

Ezután Scheuthauer kérdezett. A közönség mozgással fogadta az öreg tanárt, ki Horváth vallomásait rendkívül figyelve, gyakran jegyezve néha mosolyogva hallgatta. Legelső kérdése a tanuhoz az volt, hogy hányszor bonczolt törvényszékileg. Horváth válasza: először, sejteté a következőket. Erre Scheuthauer rögtön teljes erővel fordul ellene, bőven és alaposan erős hangon bizonyítja, hogy a körmök nem rothadhattak el, nem lopathattak el, tehát vallja meg, hogy nem voltak ott. Kéréseit hatalmas bizonyítékokkal támogatta. Az elnök félbeszakítja Scheuthauer tanárt azzal, hogy szakkérdéseket tessék feltenni. (Zugás.) Scheuthauer: Hát jó. Kéréseit olyan faggatással, a detailoknak oly pontosságával teszi föl, hogy az elnök ismételve félbeszakítja, mire

Scheuthauer azzal felel: Csak azért kérdezem így, hogy a tévedések lehetőségét kimutassam, a mivel a vádlottakat menteni lehet.

Horváth: Kérem, én vádlott nem vagyok.

Scheuthauer: **Még nem, de még lehet.**

Az elnök közbeszól, a közönség kiabál, igazi vihar. Trajtler fölugrik: Elnök ur, bennünket sértegetnek! Scheuthauer mennydörögve felel: én rendbe akarom hozni azt az ügyet, melyet az urak elhibáztak. A közönségből hangok hallhatók: meg vannak vesztegetve! ez gyalázat! kiabálás, szitkozódás egyremásra, Scheuthauer szikrázó szemmel, öblös hanggal, erőleljesen felel; végre a csönd nagy nehezen helyre áll.

A tárgyalást a legnagyobb izgatottság mellett folytatják; Scheuthauer kimutatja, hogy Horváth azon állítása, miszerint a kez és láb nem voltak puffadva, Képtelenség. Horváth, Trajtlerre hivatkozik. Trajtler: Megfelelék érte.

Elnök: Kérem csak ténybe vágó kérdéseket tessék feltenni. Scheuthauer: Mind ténybevágó ez.

A tárgyalás további folyamán Scheuthauer bizonyítja, hogy Trajtler a bonczolás részleteinél Horváthra hivatkozott. Trajtler indulatosan közbekiált: Tagadom! Scheuthauer nagyon hangosan: Esküszöm! A jelenet így folyt mindvégig. A kérdéseket nagy izgatottságban folytatják Mihalkovics és Belki tanárok. Horváthot Zurányival szembesítik, azután elnök felfüggeszti az ülést. A tárgyalást nyolczkor kezdték. Gruden bírót, kinél az orvosok szélhüdeéstől tartanak, Fehér bíró helyettesíti.

Nyiregyháza, jul. 11. A szünet után kihallgatják Szücs János csösz, a ki a holttestet a Tiszából kamppal kihuzta.

Előbb azonban Horváth Géza arra kéri az elnököt, hogy Scheuthauer tanárt az ellene elkövetett sértések visszavonására szólítsa fel. Az esetleges következményeket a tanár ur tulajdonítsa magának. Az elnök megjegyzi, hogy Scheuthauer tanárt heveskedése miatt figyelmeztette és így további lépésnek helye nincs.

Szücs János azt vallja, hogy a holttestnek sürü, apró fogai voltak. Horváthtal együtt látták. Csutakkal dörzsölni nem engedték, nehogy a bőrt ledörzsölje. Szokolczay Julcsa figyelmeztetésére lemosta a holttest lábát és látta a tiprást. Julcsa azt mondta, „erről ismerem Solymosi Eszterre.“ Ekkor valamennyiöket kikergették. Ott mondta Solymosinének: „Ugyan néném, hát maga miért nem akar ráismerni leányára?“ A királyi ügyész erre felrugással fenyegette.

A holttestet felfuvódottnak, duzzadtnak látta.

A körmök nem voltak az ujjakon tulnőve, de meg voltak. Erre felmutatják a holttestnek spiritusban tartott ujjait és tanu megmutatja, hogy hol vannak a körmök. A praeparatum határozottan bizonyítja Scheuthauer állításának igazságát.

A körmök látásában rendkívül könnyü tévedni. Megnéztük többet; köztünk orvosok. A körömház színben, alakban olyan hüen mutatja a körmöt, hogy esküt mernénk tenni rá, pedig egyetlen ujjpraeparatumon sincs köröm.

A közönséget a praeparatura rendkívül meglepte.

Szücs nem látott a holttesten tyukszemeket, az ujjak nem voltak egymásra hajolva. Solymosinének szemébe mondja: Hiszen kend el is ájult. „Ezt Solymosiné elismeri. Solymosi Gáborné mondja Eszter anyjának: „Már nem lehet tagadni, kelmed leánya ez.“ Solymosi Gáborné ezt tagadja. Szücs: „Olyan igaz, mint hogy isten az égben!“ Solymosi Gáborné: „Hamis a maga lelke.“ Hullán nem nézte Solymosi Gáborné a tehéntiprást. Erre Szücs határozottan emlékszik.

Kiss Jenő elismeri, hogy kicsi forradás volt a lábon.

²⁾ Becses közleményeinek szívesen nyitunk téit.

Szücs hivatkozik az urakra is, kik a holttest apró sűrű fogait látván, szintén Solymosi Eszternek nézték.

Horváth Gézá, Solymosi Gábornét, Szücs Andrást a törvényszékt megesketi.

A tárgyalás befejeztetik.

Szerkesztői posta.

Iskolai értesítők beküldőinek. Mi az iskolai értesítők kiadására felekezeti nevelés-oktatásunk szempontjából nagy súlyt helyezünk, és azon leszünk, hogy a hozzánk beküldötték a Sz. U jövő számaiban egytől-egyig ismerttessenek.

Kl. J. Pécs. Zs. urnak tett b. ígérését köszönettel vettem. — F. I.

F. J. Szeged. Sajnálom, de a kérdéses ügyről nem adhatok fölvilágosítást. — F. I.

Ausp. Á. N. Várad. B. költeményét jövő számunkban közöljük. — F. I.

Zs. S. Vettem b. sorait, és köszönöm hogy megemlékezett rólam. Irjon mentül gyakrabban. Ez idő szerint **איה מקום כבודו**? Ezt azért kérdelem, mert **לעמיתו ברוך אומר**. — „Fritz“ rimes prózájáról, melynek szerzőjét közelebből ismerem, kérem b. véleményét. Vezércikkemmel reméllem, meg lesz elégedve, mert hisz nem én irtam. — F. I.

Szépirodalmi Csarnok.

A zsidónő és a khán.

— Karaita monda —

D. Phillipsohn Lajos után Auspitz Ármin.

(Folytatás)

Dvelet khán fiatal, virágzó férfi volt és a történelem lapjain, mint okos és tudományos ember van feltüntetve. De szenvedélyesnek és hirtelen haragúnak kellett lennie, mert ifjú tűz forrt belsejében — és mindent meg akart semmisíteni, a mi ellene szegült, ellenben megvetett mindent, a mit birt. Egy háreme volt telve gyönyörű hölgyekkel, de lába nem lépte át soha annak küszöbét. Kincseit egy pillantásra sem érdemesíté, sőt egyszerűbben öltözködött, mint bármelyik tisztviselői közül s asztala oly egyszerű volt, mint egy szegény vízfordóé. De szomszédaival örökös czivakodásban élt s a kard ritkán került ki kezéből, — mindenki köteles volt szavának engedelmeskedni. Uralma alatt sok ember szenvedett, s ha néha pazar kézzel be is akarta hegeszteni az általa ütött sebeket, akkor sem áldották nevét. E mellett igen szeszélyes volt. Gyakran bezárkózott szobájába és senkinek sem volt szabad szeméi elé lépni; gyakran pedig szilaj paripán vágatott kün, vadászva a puszták és sziklák között és naphosszant bolonygott a sűrű vadonban. — Azt is beszélnek róla, hogy néha álruhában vegyült a nép közzé, de szigorúan megfogadta, hogy erről senkinek tudósítást nem nyújt, hanem a látottakat és a tapasztaltakat örök titok gyanánt szívébe zárja.

Igy a nép Baktschi Seraiban örökös felügyelet alatt élt: minden nap történt valami, a mit neki besúgtak s így tovább is leskelődött a sátrak körül.

Ott, hol a város a lejtőre lép, a többi lakoktól kissé távol, feküdt egy karaita család házacskája. Szegények voltak, mert a családfő, az apa, ágyban fekvő beteg volt, s az egyetlen leánynak kellett dolgozni, hogy a mindennapi kenyeret magának, beteg atyjának és kis fivérének megszerezhesse. Mind amellet ő nem romlott el, mert szilárd akarattal és erős elhatározással birt: egyik kezével beteg atyját ápolta, a másikkal pedig nehéz munkáját végezte. Oh barátom, érzed-e, mily nagynak kell lennie egy léleknek, mely magát és ifjuságának örömeit mások javáért feláldozza?! — És Mirjam — úgy hívták őt is, mint engem (rokonunk is volt) jámbor, istenfélő volt. Egy imát sem mulasztott el, a legcsekélyebb törvényt sem hagyta figyelem nélkül. A kunyhón kívül csak akkor látták, ha munkáját a gazdához vitte, hogy csekély bérét,

melyen azután a szükségeseket vásárolta átvegye. — E ros szorsnak mint egy jutalmául Isten őt szépséggel áldotta meg, de melynek ő tudatával nem birt. Tüzes szemeinek párját kellett keresni, karcsú termete fenségese volt és bibor ajkairól csepegtek a méz édes szavak. De egy ifjú sem volt körülötte, mert senki sem merte magát méltónak gondolni arra, hogy ő birja.

* * *

Péntek este volt; a nap korán leáldozott. A kunyhóban sötét volt, mert ámbár hallom, idegen, hogy ti, többi zsidók, a szombat első estején gyertyákat gyújtotok, de ezen szokás távol van tőlünk, mert az Ur tana megtiltá azt. Mirjám atyjának fekhelye mellett ült, aki nyögött a nagy fájdalomtól. Kezében atyjának meredt kezét szorongatá, a mi annak jól esett, s kis fivérének fürtös fejét vette ölébe, ki időközben elaludt. Most kopogtattak a kis lak ajtaján és bebocsátatást kértek. — „Lépj be“ — mondá az ifjú leány — „az ajtó nyitva van!“ — „Egy ital vizet a szomjazónak“ — szólta a belépett. — „Kaphatsz ha látsz a sötétben.“ — Az idegen ekkor felrántá az ablakot, melyen a hold szelid fénye sugárzott be, elárasztván ezüst sugaraival a bájos, szűz pompás termetét és nemes vonásait, ki miután szunyadó öcscsét fekhelyére tette, felállt. Az idegen halkán, több izben kérte a kivánt italt, míg megnyerheté. „Szegénységből nem gyűjtök gyertyját?“ — kérde végre. „Nem“ — felelé a lány — „hanem mi karaiták vagyunk és atyáink törvénye tiltja ezt az Ur szombatján.“

— Mivel köszönhetem meg neked, hogy felüditetté engem, ki az ájuláshoz közel valék, mert már két napja bolyongok a pusztán? —

— Nem érdemes a köszönetre! Üdits fel mások te is egy szomjazót!

— Te egy huri vagy, a paradicsomból küldetve a földre az emberek megvigasztalására! —

— Ha te azt várod, moslim, úgy ne gyalázd a égit. —

— Visszajöhetek-e még? Ime, mint látom, atyá beteg, s én — orvos vagyok. —

— Nincs pénzünk orvost fizetni. —

— A jutalmat megadja Allah és a te pillantásos lányka! —

— Meglátogadhatod atyámat, hogy fájdalmait en hitsd s ekkor áldani fogunk, de egyszerűen beszélj cselekedjél, mint mi szegény emberek! —

— Ugy eljövök és hallgatni fogok. —

Az idegen eltávozott és azon idő óta gyakrabban látogatá meg a kislakor, hozván balzsamot és hűs italokat, melyek az atyának jól estek: de mindig alnyatkor jött s mrnden kíséző nélkül, — s mindig ruhöltözetben. — Szívességét Mirjám csak szavaival és juttatásaival jutalmazhatta meg, mi — úgy látszék — idegennek elég volt.

Egy napon azonban ajándékokat is hozott, vala ékszerűt Mirjámnak és édes süteményt fivérének. Mirjám ezt visszautasítá s könyörögve kérte őt, hogy vegye vissza, mert ő nem fogadhatja el azt, a mit ne érdemlett meg, még ha atyja gyógyítására szolgálna.

Hasztalan akarta rá erőszakolni, mindent vissz kellett vennie, — akkor goromba lett és rut szavak ejtett ki. — Erre Mirjám keservesen zokogott és kimerült. Atyja azonban felemelkedett fekhelyéből és így szól: — Uram, ön jót tett velem, és fáj nekem, hogy ne vagyok képes azt hasonlóval visszafizetni; de kérem, ne zavarja nyugalmunkat, mert nem akarom lelkem békéjéért árán megvásárolni testi nyugalmamat. Azon szavak után melyeket ön kiejtett, — nem láthatja többé leányomat.

(Folyt. követc.)

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.